

~~97~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.

17-59.

SIGNAT. C15BCCXIII.

Q. D. B. V.
JUS TALIONIS,

PRÆSIDE

M. HERMANNO WITTE, *22*

Riga-Livono,

Publicæ eruditorum disquisitioni
subjiciet

RESPONDENS,

MARTINUS SCHICKERDT,

Bistricio Transylvanus,,

Die XXII. Novembr. Anno M DC XC.

H. L. Q. C.

WITTEMBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

III 3659

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

PROOEMIUM.

JUS quoddam à summo rerum Moderatore mortalium mentibus ab
 ipsis Mundi primordiis inscriptum esse, nemo est, qui iverit inficias;
 quod, cum, amissâ imagine divinâ, ignorantia horrore admodum
 depravatû sit, rudera tamen hujus in iisdem residua mansisse, opera
 legibus conformia luculentissime docent, suffraganturq; modo dictis
 divinarum literarum pandectæ, Gentiles *ἀνόμους* fecisse naturâ *τὰ τὰ
 νόμους*, quo legem cordibus illorum inscriptam testentur, adeò, ut sint
ἀναπολόγητοι. Huc facit illud *Josephi Lib. XVI. Originum cap. X.* perpetua
 ac universalia jura à Superis mortalibus esse communicata: nec abs re
 Pythagoras, quæ sacra sunt, nobis naturam monstrare, docuit. Verum
 notatu dignissimum illud *Lactantii Firmiani, quod ex amissis lib. Ciceronis
 de Republica* depromit. Legem naturæ nil esse aliud, quam rationem,
 rectam, naturæ congruam, in omnes, quos terra aluit, mortales diffu-
 sam, constantem, sempiternam, cujus officium est homines vocare ad
 officia, jubendo & vetando, fraudeq; deterreat, quæ probos frustra
 neq; jubet aut vetat, nec improbos vetando aut jubendo movet. Huic
 legi nec abrogari fas est, nec derogare quid licet, neq; tota deleri pot-
 est. Nec vero per Senatum aut per populum solvi hac lege possumus,
 neq; est quærendus explanator aut interpret ejus alius. Nec erit alia
 Lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed & omnes gen-
 tes & omni tempore una lex, & sempiterna, & immutabilis continebit,
 unusq; erit communis quasi Magister & Imperator omnium, DEUS.
 Ille legis hujus inventor & lator, cui, qui non parebit, ipse se fugiet, &
 naturam hominis adspernabitur, & hoc ipso maximas luet pœnas, et-
 iam si cætera effugerit supplicia. Illa vero lex nil erat aliud, (comentante
*Horneio de subjeção juris natura cap. 7. thes. 29. Conf. loc. in eodem tract. cap.
 1. thes. 18. & de Civit. lib. 2. cap. 2. thes. 5.*) quam humanæ voluntatis re-
 ctitudo, quæ constabat ex congruentia, exquisitissima cum regulis
 intellectus ætæri, quæ se metiuntur ad prototypum sanctæ divinita-
 tis, amissâ verò hac bonitate voluntatis, superest nihilominus adhuc
 proxima regula deperditæ justitiæ in principiis practicis juris
 naturalis, quæ servant antiquam originem, quam habuere, Dei san-
 ctitatem. At de discantibus plerisque ipsam naturam, quæ homi-
 ni, hominem non esse lædendum, præscribit, summo Legislatori pla-
 cuit, effrenata ac leonina indole præditos arcere, ut naturæ legibus
ob-

obtemperare renuentibus divinarum tabularum observantiam tantò magis incutiat. Id quod nostrum est institutum ex aliis, quæ scripturæ legibus & rectæ rationis dictamini subjacent, proponere Jus Talionis, & utrum illud tolerandum inter manifestudinis studiosos, demonstrare. Ut verò commodius, quem nobis proposuimus, scopum attingamus, explicita primum Juris illius natura, valorem hujus modernum penitius paulò expendemus. Adspira cæptis ò Luminis ac Sapientia Fons, quò illa felicius ad finem exoptatum perducantur.

I. Cum appellationes rerum picturæ quasi quædam sint & tessera, testante Platone in *Cratylō*, item *Aristot.* lib. 1. post *Analyt.* cap. 4. præter rem non fuerit, si, antequam ad ipsa adyta dissertationis nostræ deveniamus, pertractandi thematis definitionem indagemus, ne statim in limine hallucinemur. Talio itaque est, si Pythagoram sequaris, per quam quis patitur reciprocè, quod intulerit alteri, quare & Pythagoricum jus dici consuevit; quippe maximè id ipsum ussisse legitur, nec justitiam ac jus aliud quid, quam talionem esse, contendit, Rhadamanti auctoritate nisus, ut & Æaci ac Minois, Judicum infernalium, quorum sententia versiculo sequenti exprimitur:

Ἐπει πᾶθοι τὰ καὶ ἔρεξε δίκη τ' ἰθεὶα γενοίτο.

Si patiatur, quæ fecit, justitia recta fuit.

Unde & aliis dicitur repassio, retaliatio. Vid. Acciajol. *Commentar.* in *Aristotelis Ethic.* lib. 5. cap. 5. p. 379. §. 44. item *Michaelis Ephesii in Moral. Aristot.* Lib. V. §. 4. p. 281. ut & *Seneca Lib. V. Controv. Præfat.* Si justissima quis patiendi vice, quod alieno excogitavit supplicio, suo expiat, Talionem stabilire atque describere attentat; *Polybius in excerptis Peiresicianis Lib. XII.* πῖνεσθαι γὰρ γεγωνὸς ἢ ἀπαραιτήτου ἐπιτιμητὸς τῶν πέλας εἰκότως ἂν ἢ ὑπὸ τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραιτήτως τυγχάνοι κατηγορίας, i.e. Cum aliàs ipse acerbè atq; inclementer objurgare soleat, jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur.

II. Verum sententiæ Pythagoreorum non subscribit Aristoteles, dum illorum talionem, quam ἀντιπεπονθός idiomate græco nuncupavere, prorsus rejicit. Sic enim docet *Lib. I. Ethic.* ad *Nicomachum* cap. 5. p. 151. Δοκεῖ δὲ τισὶ ἢ τὸ ἀντιπεπονθός εἶναι ἀπλῶς δίκαιον ὡς περὶ τοῦ ποθαγόρειοι ἔφασαν ὀρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθός ἄλλω, τὸ ἀντιπεπονθός ἢ ἐφαρμόσει εἶ δὴ τὸ διανεμητικὸν δίκαιον, ἢ τὸ διορθωτικόν. Rationes, quibus hujus non ultimi subseclii Philosophi, ut & asseclarum ejus sententiam refellit atq; infringit, sat habent

pon-

pondoris; quippe minus accuratè τὸ ἀντιπεπρωθός jus esse contendent. nullâ distinctione adhibitâ, nulloque additamento, ut retaliatio, quæ fit proportione quâdam, jus intelligeretur. Nulli quippe juri, nullique æquitati conforme est, ut singuli ea, quæ fecerint, absolutè repatiantur. Neque verò hoc distributioni, nec emendationi convenit, in quâ ipsum jus dividi amat, utrumque nimirum proportione constare notum est, alterum geometricâ, alterum arithmeticâ. Retaliatio verò, si Pythagoram sequaris, nullâ fit proportione. Nec distributio juri id convenire indè liquet, quippe quod in illo æquum justumque spectetur pro uniuscujusq; dignitate; in repatiendo vero nulla dignitatis habetur ratio, stolidum omninò saperet, frigidique admodum foret judicium, si mancipium quoddam extremæ fortis, virum ingenuæ indolis probitatisque conspicuæ uno percusserit ictu, & alter unico saltem reperiendus censeretur, vel sacerdotem calcibus contuderit. & isti eadem contumelia inureretur: Emendativo juri quoque dissona audit talio, quo legimus cautum, ut idem alter perferat malum, quod vel machinatus est, vel intulerit alteri, e. g. ut dens eruatur dente alium privanti, sed tamen determinatè æstimandum præcipit, quanti dens seu oculus veneat, idque à lædente exigendum læsoque attribuendum, sive pecunias sive aliud quid læso obtulerit pro judicis moderatione, quo de in sequentibus fusius. *Conf. Michaelis Ephefi in Moral. Aristotelis Lib. V. Comment. cap. V. ex editione Samuelis Rachelii p. 281. plura, quibus confutantur hypoteses Pythagoræ, argumenta vide sis apud Wendelinum Philosoph. Moral. Lib. 1. cap. 30. §. 65. seq. p. 950.*

III. Jus vero omninò appellari potest, justa si observetur proportio, quoniam, suffragante Giphanio in arg. ad Loc. 5. Eth. Arist. quem citat. Henniges in observat. ad Hugonem Grotium de J. B. & P. Lib. 1. cap. 1. p. 38. Jus nil aliud est, quam justa actio, sive factum ex justitia & habitu suo manans, eique congruens: Quandoquidem jus est habitus, sive consensus & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, quæ antecedit natura ac tempore indè profluentem actionem. Id forsitan non præter rem fuerit annotasse, non accipi à nobis justitiam in sensu improprio, pro instinctu homini cum bestiis communi; nec abusivè, pro æquali prædæ divisione; nec theologicè, pro justitia sive legali, sive evangelicâ: sed philosophicè, & moraliter, pro tali justitia, qualis in comuni hominum societate apprehenditur, qua homines redduntur prompti ad perficiendas actiones justas; eaque non in universali sive

legali, quæ notat habitum conformandi actiones ad præscriptum legum, sed particulari; Quod elegantissime pertractavit prælectione morali Excellentissimus moralium P. P. Nöhrensee / Patronus atque Præceptor meus ad cineres usque Devenerandus. Sed in his pedem figo, hoc saltem ostensurus, talionem omnino Juris venire nomine, quoniam justitiæ ex memoratis maximè esse consentaneum constat, juxta illud, quod in proverbium abiit: ne feceris alteri, quod tibi fieri nolis.

IV. Nec obstat, quò minus talionem ita describamus, quod malum sit passionis, adæquatum malo actionis, si nempe subjecti patientis habetur respectus: in quam sententiam quoque abiit *Hugo Gronovus Lib. II. cap. XX. de J. B. & P.* Talionis namque acceptæ, ut est species pœnæ, conceptus indeterminatus sive genericus est malum passionis, atque adeò eidem idem competit genus, quod pœnæ. Differentia hujus in aprico est, quidem ex vocabulo adæquati patet pœnam delicto esse commensurandam. Ut ut verò non semper cujuslibet pœnæ inseparabile proprium et adæquatum est, præsertim ubi ex benigna judicis sententia sæpenumerò mitigantur pœnæ delinquentibus, atque augentur ad statuenda exempla quædam, ceu obices malitiæ, quoniam crescentibus delictis crescunt & pœnæ: Talionis tamen requisitum necessarium atq; essenziale est adæquatio, quod græco vocabulo accuratius per τὸ ἀντιπεπονθὸς exprimitur. *Aristot. Lib. V. Ethic. ad Nicomach. cap. 5. p. 150.*

V. Neque vero per adæquatum illud adstruimus, justitiam distributivam in talione simplici habere locum: quippe in distributione, propriè non datur hoc pro illo, sed quod omnium antea erat, singulis tribuitur. Quare Aristoteles hoc adeò autumat manifestum, in distributiva scilicet nullam esse talionem posse, ut nullam adhibeat rationem. *cap. V. lib. 43.* Nam quando thesi sequenti ait: multum interesse, an quis magistratum gerentem percussit, an plebejum, si illud? non modo iterum percutiendum, sed & supplicio adficiendum, de commutativa justitia loquitur, quæ scilicet in talione proportionata fundatur, cui scite satis, nec sine rationibus munitus *Accursolus in comment. ad Aristot. lib. Ethic. 5. p. 379. S. 45.* calculum suum adjicit. Quamvis autem sententia hæc male habeat interpretes quosdam, quos inter Eustratius existit, Interpres Græcus hoc pro se adducens: Magistratum subditos percutientem nunquam censeri reperiendum, verum

rum subditos verberantes magistratum non modo vapulare reci-
procè, verum & atroci sæpius supplicio affici; attamen levi momento
hujus exploditur ac diluitur argumentum ex commutationibus vo-
luntariis, & quidem commerciorum. Emtor enim nunquam recipiet,
quod venditori dedit simpliciter ac absolutè, sed hoc saltem agit, ut
illud reportet, quod bonitati rei illius ex æquo respondeat, quam scilicet
rem dedit illi venditori, idque sic extra omnem controversiam statu-
minare possumus, quoniam, si simpliciter commutationes illæ ma-
nerent, omnes illicò Respublicæ contagiò quòdam corruerent. Si
Platoni *Lib. 2. de Republ.* & Aristoteli *in Ethic. cap. V. lib. 4. §.* fidem habere
velimus, non potest civium alter cum altero quid ita permutare. ut
idem vel numero, vel specie reddat, quod accipit. Eum autem in fi-
nem instituuntur commutationes, ut alter ab altero accipiat, quo in-
diget, quod apprimè observatum deprehendimus à citato Philosopho
Politic. cap. 6. Ideo frumentum agricola non dat opifici, ut recipiat fru-
mentum, sed quod pretio hujus, & mensuræ judicii vendentis respon-
det. *Quo de conf. Hornej. Phil. Moral. Lib. III. cap. 13. de justitia commut.*
§. 25. pag. 514.

VI. Stante hoc labuntur aliorum rationes, qui ad justitiam distri-
butivam referre talionem conantur. Nam quod distribuitur, id, cum
sit totius communionis, inter membra dividitur, quod videre est in
pecunia publica, agris hostibus ereptis, honoribus, dignitatibusque,
quas confert respublica, oneribus, quæ civibus imponit, & simili-
bus; At verò tale quid non sunt pœnæ; quis enim arbitraretur hanc
esse pœnam, de quibus inter se participant æqualiter cives? Proindè
quod distribui solet, id unicuique idcirco confertur, quia civitatis par-
tem repræsented, & membrum hujus est, ast nemo adficitur supplicio,
quia civis, membrum, ac civitatis pars existit, nec tenetur pœnas per-
ferre, ut quæ, sed ut qui, quia deliquit. Illud adhuc, quod nobiscum
sentientibus pollicem premat, superaddere juvabit. Quicquid distri-
buitur, ejus pars quotacunque & portio omnibus & singulis cedit.
Atqui pœnæ nunquam irrogantur civibus omnibus ac singulis, ut sin-
gulis suæ imponantur pœnarum portiones. Ideoq; non cadunt sub
justitiam distribuentem. *Vide Pufendorff. de J. N. & G. Lib. I. cap. VII p. 127.*

VII. Sunt, qui talionem irrogandam quoque censent proportionem
geometricam, cujus natura est, ut pro inæqualitate personarum seu di-
gnitatis, civium in Republica inæqualia etiam præmia sint & onera,
ita

ita ut majus præmium ferat, & majus onus sustineat, qui major; minus, qui minor: quæ sententia placet *Keckermanno in System. Erb. Lib. II. cap. 5. ut & Alstedio in Syst. Erbico. cap. 24.* nec suis defuituti videri volunt rationibus, cum in propatulo sit, iudicio & calculo omnium, virtutem consistere in sola mediocritate rei ac rationis simul: Mediocritas autem rationis inter cæteras circumstantias etiam personæ conditionem includit. Verum minus accuratam hanc dicimus esse sententiam, etiamsi quadantenus certis modis ac respectu diverso admitti possit, si nimirum delicta modum non excedant. Quare non sine ratione in aliorum sententiam concedimus, qui Arithmeticam defendunt proportionem, ne autem injurii videamur in hos, qui Geometricam tuentur, tanquam sine clypeo pugnantes, coeco quasi impetu in alienam sententiam nos dedisse præcipites, paucis, quid inconvenientiæ altera secum ferat, demonstrabimus. Si pœnæ debeant summi atque imponi secundum proportionem geometricam, pro eodem delicto; Nobilitate ac libertate clarus, acrius, ignobilis & servus & extremæ nequitiæ mancipium mitius erunt puniendi, quod juri & æquitati, ipsis antagonistis fatentibus, est dissonum, perinde si fornicator ad pœnam ob commissum flagitium duorum florenorum condemnatus esset, adulter simplex quatuor florenorum pœnam daret; adulter duplex octo solvere teneretur, incestuosus ad sedecim florenorum, solutionem adstringeretur; illa proportio omnino geometrica esset servata; sed quis contendere auderet, delicta ac crimina tanta justè justisq; pœnis promeritis esse punita? Equidem Geometrica proportio dextre observata videri posset. Nam prout persona se habet ad personam, delictum unius personæ ad delictum alterius, ita sese habet pœna unius ad pœnam alterius: sed tamen non justa pœnarum est executio, nec justè crimina sunt punita. Contendat autem quis, primo fornicatori pœnam non sufficientem esse injunctam, ideoque nec cæteros justas dedisse hac proportione svadente. Sed Resp. Unde æstimabimus, quanta primo nim. scortatori infligi debeat, si in pœnarum inflictione, sive sumtione sufficiat proportio geometrica: hæc enim tantummodò monet, ut totuplo major sit pœna secundi, quam est pœna primi, quotuplo crimen secundi excedit atrocitate delictum primi. Quanta vero sumi debet tum à primo, tum à secundo, nondocet, nec exprimit proportio modò dicta, nec potest, nec debet: quare, quæ justa sit, iudicio sano relinqvendum ac committendum erit,

erit, hujus enim est decernere, quanta pœna deleatur fornicatori, quanta adultero simplici, quanta duplici, quanta denique incestui; & hoc ferre iudicium non est aliud, quam pœnam adæquare delicto, i.e. rem rei adæquare. At hoc officium est proportionis Arithmeticæ; hæc enim svadet, ut tam nobilis, quam quivis alius tantum puniatur, quantum damni alteri intulerit, ut pœna simpliciter æqualis sit delicto. Etiam si vero nobiliores aliô pœnæ genere puniantur, quam plebeji, injustus tamen non erit puniens, quoniam in homine ingenio adeo gravis est v. g. relegatio, quam in extremæ nequitix mancipio pœna quædam corporis afflictiva. Sit igitur unum idemque nebulonis atque nobilis delictum, *Φαινομένως* saltem hic mitiorem pœnam reportat nobilis, si nebulo fustibus cedatur, nobilis numero ac conversationi honestorum excludatur, pœna omnino æquæ est gravis, & æquilibrium servat satis accuratum; tanti quippe facit ignominiam exclusionis ex cœtu honesto; nobilis, quanti servus fustes; quæ sententia rationi æquitatiqve cum sit conformior, eandem sequi nulli dubitabimus. *Consul. Arist. cap. 4. Lib. V. Ethic. Thom. Aquin. Lect. 6. & 8. in Ethic. Aristot. item Accajolus in Comment. ad 4. cap. Lib. V. Ethic. Aristotelis p. 371. & seqq.*

VIII. Quamvis autem in defendenda sua sententia mirificè desudent auctores, distinctio tamen superius à nobis adducta Eridis pomum his eripit, lumenque satis magnum menti nostræ adfert, si nim. simplex atque proportionata talio ritè explicetur, quæ commode adhibetur distinctio à Scriptoribus, quibusque accuratioribus, quos inter vide *Hornejum Doctrin. Moral. Lib. III. cap. 13. §. 25. pag. 513. & seqq.* Simplex enim accipitur ita, ut consistat in passione planè eadem cum actione, de qua agit *A. Gellius Lib. 20. Noctium Atticarum cap. 1.* Si membrum rupit, ni cum eo pœnit, talio esto. Et summus rerum Arbiter, ac Legislator, Deus. *Exod. 21.* Redde vitam pro vita, quam in legem, ceu talionem simplicem dispensare nemini licere, cavet; quod postmodum prolixius exponendum. Proportionatam vero hanc dicimus, quando quis specie non eadem, æstimatione tamen luit, quæ perpetravit, vel alteri intulit. Hujus quoque usus frequentior in vita civili, quam alterius hodiernum invaluit; ad quam vix unquam devenitur, nisi actionis malum veniat inæstimabile; e. g. homicidium spontaneum ac frivo lumbaliam æquivalentem expiationem

nem non invenit, nisi vitam hujus, qui alterum vita privavit. Quid autem homo non dabit pro vita? quare necessitate etiam morali ad simplicem talionem fiat progressus, necesse est, nim. ut homicida capitalem det pœnam. At qui alterum privavit oculo, aut membrum eidem mutilaverit, eandem sanè pœnam vix sibi pollicebitur, delictis his pecuniaria pœna multoties expiatis. Nec in quôvis crimine simplex illa stabit. Adulter enim thorum conjugalem proximi conspurcans, juxta talionem simplicem non aliâ ratione lueret delictum, nisi maritus adulteræ factô reciproco contaminaverit thorum adulteri, quo hic suum; Quod cum à lege dissentiat & honestate, omnemque justitiam conculcet, impium omninò foret admittere. Quapropter non abs re *Favorinus apud A. Gellium Noct. Attic. Lib. XX. cap. i.* hoc in talione desiderat, quod præter ulciscendi acerbitatem non procedere executio iusta talionis possit; Nam cui membrum ab alio ruptum est, ait, si ipsi itidem rumpere per talionem velit, disquirendum prius, utrum efficere possit rumpendi pariter membri æqualitatem vel mensuram; qua in re difficultas est inexplicabilis. Quid si quis membrum alteri imprudens ruperit? quod autem per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet, ictus quippe fortuitus & consultus non cadunt sub ejusmodi talionis similitudinem; quoniam igitur modò imprudentem imitari poterit, qui in exæqvandâ talione non licentiæ jus habet, sed imprudentiæ? Sed etsi prudens ruperit, nequaquam patietur aut altius se lædi, aut latius, quod cujusmodi libra vel mensura reperiri possit, non reperio; quin etiam si quid plus aliterve commissum, res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contrariæ actio mutux talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionum, quapropter reo non secundum simplicem talionem pœna dictanda, sed potiùs juxta proportionatam. Sic nec Grotii sententiam aliò detorquendam esse censemus, nisi, quod demonstratum, ad proportionatam.

IX. Considerata itaque talione in sua natura atque divisione non inepte in frontispicio statim quærimus: UTRUM LICITUM SIT, TALIONEM HODIENUM EXERCERE? Sermo quidem nobis non est de ea ex privata vindictæ cupiditate prognata, quam divinarum legum pandectis expresse interdictam legimus, & summo rerum Arbitro, ac Legislatori *ναὶ ἑστίν*, magistratui *ναὶ ἀναγορεύειν* re-

linquendam esse, cautum est; Deo enim privatè se vindicans, jus suum eripit. Quid? quod vindicare injuriam illatam illius est, qui potestate est superior: at privatus injuriis adfectus non est superior privato adficiente. E. Scilicet actus ejusmodi vindicativus judicialis est: adeoque privato convenire non potest, quia judicare est actus publicus. Idcirco nemo propria in causa talionem exercere, quemadmodum nec in propria causa judex esse potest. Neq; derivari, multò minus adstrui ex jure præsentis sinamus jus recriminationis, quod pariter radicatum est in privata vindicta, si nimirum evagatur limites defensionis legitime præscriptos: quippe injusta omninò talio est retorsionis, cum totum negotium, quod præservare famam nostram creditur, inter privatos sub generali recriminationum iniquarum appellatione venire possit. Objectivè quippè circa rem illicitam versatur, & quæ delictum facit in foro quoque externo: quandoquidem primam continet offensam aliorum, etsi verò saltem secundam & causatam, admodum tamen in propatulum protrudit animum malè sibi conscium. Is enim, cui injuria dicitur, tenebatur eam dissimulare, aut promptius condonare calumniatori, inter fraterna dehortamenta. Tantum abest, ut proximum iracundà dementatione magis irritare possit, quam nec ipse sibi fuerit imaginatus. Quapropter ejusmodi retorsioni per modum talionis factæ, cum læpius majora mala parturiat, renuntiandum putamus. Tandem indignatio ita præcipitat mentem ex crimine sive vero, sive falso, nobis dicto, ut diffamanti quodvis aliud aut levius, aut gravius repenam, nedum à verberibus temperantes, quò ipsò manifestum crimen fit pœnam accersens. Sed controversia ventilatur: Utrum justa illa talio, quam superius ad dictamen rectæ rationis, & ad leges formatam monstravimus, sit usurpanda hodiernum coram judice? Ubi affirmativa nobis placet.

X. Neque obstant, quæ de talionis simplicis naturà allata fuerunt; in quâ nulli licuit unquam, nec licebit cuiquam dispensare, sed sine personarum respectu anima ponenda pro anima, vitaque exigenda malefici pro vita interfecti. Quod & legum divinarum tabulæ sedulo nobis inculcant, quibus cautum; Vitam pro vita, dentem pro dente ponat transgressor. Prout autem dispensatio nulla in prioris speciei delicto, nisi inculpatæ tutelæ moderamen adsit, admittenda, sic

Ebraeorum Doctores, perspectis circumstantiis certis, circa dicta *Exodi 21. Levit. 24.* rigorem legis hujus temperant commodâ interpretatione. Quo de videatur *Bodinus de Republica Lib. VI. cap. Ult.* Dum rigorosa loquendi formulæ urgentur, eas pro verbali saltem locutione, quod poenæ delictis proportionatæ esse debeant, plerique intelligunt; Ne scilicet scutico dignum, horribili flagello plectamus, personarumque in comparatione delictorum habeatur respectus, nim. ne pater verberans filium idem luat, &c. *Asi Constantinus L'Empreur Barakama Lib. VIII. §. 1. & εντοδ* verba intelligenda autumat, quo cum facere non possumus. Ipse enim suspensus cogitatione, inquit, penes judicem fuisse talionis poenam corporalem pro diversitate circumstantiarum mutare, argumento legis. *Exodi 21. v. 29. 30. Quod & olim Maimonidi in suo ודוק ודוק cap. 1. placuit.* Si detruncat quis manum, aut pedem proximi, inquit, id æstimant secundum exemplum venundari servi, computantes, quanto pretio veniret, cum non mancus, quanto minori, cum jam mancus; Quantum pretium diminutum, tantum detruncato solvendum, de eo verò cum dicatur, oculus pro oculo, Heb. traditione, accepimus, hoc intelligendum esse, de satisfactione pecuniaria; quod verò dicitur in lege, si labem impegerit proximo, eadem impingetur & ipsi; *Levit. XXIV. 19.* non vult, ut illi mutiletur hoc, quò alium privavit, sed cum dignus sit mutilatione, damnum solvat mutilato. Ita quoque penes Romanos pacisci licuit delinquenti, circa solutionem pecuniæ, utrùm pecuniæ multam solvere, an idem sibi rumpi in proximo læsum mallet membrum. *Conf. Gellius Lib. 20. cap. 1. Noct. Attic. Item Thoma Goodwini Moses & Aaron de ritib. Civil. & Eccles. Heb. cum notis J. H. Reizii p. 444. Lib. V. de Confess. & Confess.* Nec repudiamus, quod est *Josephi archæol. Lib. IV. cap. 8.* Qui cœcaverit alium, similia patiatur; privetur, quò privavit alios: nisi fortassis pecunias accipere voluerit, qui cœcatus est, lege ei dante licentiam, qui passus est, æstimare passionis suæ casum. Sunt, qui ad stabiliendam talionem adducunt dictum Deuteronom. XIX. ubi DEUS testem falsum atque pertinacem eòdem malò jubet affici, quod subdolè proximo fuerat machinatus, cui modò citatus *Josephus in archæolog. IV. cap. 8.* annuit. Venenum nullus Israelitarum habeat; Si verò quispiam hoc possidere inveniatur, morietur, hoc passurus, quod alter, contra quem probatur, venenum fuisse confectum. Verùm nobis cum virum celeberrimo *Puffendorfso Lib. VIII. cap. 3. p. 1200.* videtur reponi posse, has leges minus accurate huc trahi, cum ea calumniantium poena modum vel mensuram talionis excedat pro conatu completo malo representato. Quamvis alias poena

poena non sit iniqua, quare & Osiandro meritò fidem habemus egregiè in
notis ad Hug. G. de J. B. & P. Lib. II. cap. 20. p. 1162. commentato. Quom-
niam saltem in textu Deuteronomii legimus scriptum: Aufer malum
illud de medio tuo. ובערת הרע מקרבך, illud non idè accipien-
dum esse personaliter, sed realiter, quasi diceret, aufer malum, scelus scil.
falsæ accusationis: urgente verò lege versiculò 21. animam pro anima, ocu-
lum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, fa-
cile quis in eam descenderet sententiam, talionem rigorosam stabiliri po-
tius, quàm tolli, ac dilui; sed eleganter ac scitè laudatus autor memorat.
citato locò, loqui legem de tali teste mendacii, qui simul violentiæ testis
existit, qui actu proximi oppressione accusatur, & convincitur moliminis ac
studii, ut proximus innocens opprimatur.

XI. Quis itaque illam infringet, ubi ingravescere magistratus cer-
nit homuncionem pravitatem? teneur omninò ulteriores offensas gravio-
ribus poenis refrenare. Unde *Isidorus Pelusota Epist. 86.* Quod lege est
cautum, ut oculus pro oculo eruatur, non est crudele, nec immane, si saltem
meditantem proximo noxam compescat metus similis perpeffionis, & ita
improbiter reprimat, meritò hòc jure sancivit judex. Ita quoque gra-
viter animadversum legitur in nobilem quendam Zachoram, quod refert
Dubravius lib. 22. Histor. Bohemicae p. 184. Is sacerdotem utròque oculò
privans, ad Imperatorem, sententiæ auscultandæ causà, fuit deductus. Za-
choras, licet facinus, quod animi sui, irà captus, moderationem non ha-
buisset, excusare putasset, pecuniàque piaturum delictum sperasset; hanc ta-
men à Carolo V. reportabat; non posse in casu hoc talioni satis fieri,
dum cœco oculo uterque in integrum restitui nequeat. Sed oportere
Zachoram eòdem modò oculorum facere jacturam, neque aliter jus esse
æqvabile.

XII. Verùm ubi metus accrescentis malitiæ non est, meritò circum-
stantiarum quarundam habetur ratio. His enim modis rem in irrogandis
poenis considerandam censemus, ne causam, personam, locum, tempus, quali-
tatem, eventumque poenitùs susque deqve habeamus. *Vid. Joachimi Hop-
peri Tractat. de vera jurisprudentia ex editione Hermanni Conringii Lib.
3. p. 192.* Causa consideranda venit, ut in verberibus, quæ impunita sunt à
magistro illata, vel à Parente, puniuntur cum quis per iram ab extraneo
pulsatus est. Persona: aliter liberi, aliter servi puniuntur. Locus facit, ut
non idem sacrilegium, ac furtum sit reputandum. Tempus discernit
emansorem à fugitivo. Qualitas, cum factum aut sit atrocius, vel levius,

ut rixæ à grassatura, expilationes à furto discerni solent. Eventus in non atrocibus facit, ut aliter conatus, aliter factum ipsum puniatur. Quod si verò in sumendis pœnis tanta sit habenda cautela, quantum magis in talione, cujus conceptum communem esse pœnam, superiùs ostendimus. Neque ex ignorantia peccantibus talionis pœnam dicitandam arbitramur; in tantum, quippe ignorantia imputationem tollit, in quantum hæc actionem reddit invitam. Quod Aristoteles lib. Mag. Moral. l. cap. XXXIV. accuratè perstrinxit. Quandoque perpetrandi quid causa fuerit ignorantia, illud non spontè sit, neque quæpiam afficit injuriâ. At cum ipse quis suæ causa sit ignorantia, perpetravitque quidpiam ex ignorantia, cujus ipsi existit causa, plane is afficit injuriâ aliam, ac ejusmodi jure criminis urgetur, veluti in ebriis evenit, vinò namque obruti si mali quid egerint, sine dubio adficiunt injuriâ; si scilicet causa suæ fuerint ignorantia. Alia adhuc datur ignorantia naturâ, vel invincibilis, qualis in infantibus, qui nesci observantia debita, parentes verberant: hæc autem naturalis inscitia non facit, ut ab actione infantes sint injusti, quapropter & in talibus talio exerceri nequit. Conf. Pufendorfium Lib. 1. cap. V. de J. N. & G. p. 77. §. 10. & Henningem in Hug. Grotium de J. B. & P. Aliter verò pronuntiandum, si quæ fiant ex Proarehæ, & destinatio consilio lædendi alterum; id quoque nec dici meretur injuria, nisi inde profecta fuerit, undè potius error per inscitiam, & negligentiam appellandus, quam peccatum atque flagitium spontaneitatis, quod, ne in his luxuriari nimis videamur. Justiniano ordini relinquimus, tres gradus hujus constituenti, quos citat sæpe laudatus Pufendorfius p. 119. Lib. V. de J. N. & Gentium.

XIII. Quotquot verò Christianò sunt insigniti nomine, de rigore hujus omninò remittant, necesse est. Tantam enim talionem statuere in pœnitentem peccatorem, quantum in impœnitentem, maximè injustum foret. Sic etiam ipsæ legum sacrarum pandectæ Summi rerum Arbitri, ac Moderatoris eo in casu leguntur dispensasse. Alio quippe in loco, quod erat ablati, fur in duplo, alio, in quadruplo rependere ac reddere cogebatur. Item considerabatur rerum qualitates ablatarum, & pro ejusdem diversitate, atque utilitate subjecti vel exasperabantur, vel mitigabantur pœnæ. Majores enim pœnas dabat bovem, quam ovem auferens: ratio est in aprico; majus siquidem damnum redundabat ex ablato in possessorem (justum scilicet) magni, quam exigui pretii. Eleganter ideo ac singulari quâdam judicii acrimoniâ Constantinus L'Empereur, quem citat J. A. Oslander in not. ad H. Grot. de J. B. & P. non sine auctoritate Talmudis proposuit cap. VII. §. 1. dùm capita
Exodi

Exod. XXII. Levit. XVI. & Exodi XXI. optimè explicat atq; conciliat, ita, inquit, comparata Judæorum erat *תורתא דעא*, seu talio, ne identitatis, sive similitudinis, sed analogicam approbarint, non oculus absolute pro oculo, sed pretium saltem à lædente oculum alterius exigentes, pretiumq; pro usu atq; præstantia membri læsi vel adaugentes, vel minuentes, *Conf. Targ. Jonat. Deut. XIX. 21. & R. Salomon, ibid.*

XIV. Quamvis igitur istam Judæorum, quam modò adduximus, cœusanam appetamur sententiam, aliam tamen aliorum maximè dissonam rectè repudiamus, quæ scilicet vindictæ privatæ hos accusat luculentissimè, si illud ex *Babakama cap. 8. Halac. 6.* legeris, impingat quis plagam proximo, dat ipsi solidam. Et Rabbi Juda sic habet: det ipsi minam *וזן מנתו* si maxillæ impegerit, det ipsi ducentos Zuzæos, si altera manu, quadringentos: tamen si dignitatis populi Judaici habebatur respectus, omne hinc statuminatâ hæc talione identitatis, ex animis illorum exsulabat mansuetudinis ac misericordiæ studium, quod latius patet in Gemaristis ad verba citata, quo de etiam *Maimonides* in suo *חבל וטוק* cap. XII. XIII. *ככורו לפי חבל* statuendas esse multas secundum dignitatem personæ læsæ, si nim. ex stirpe Judaica sit, penes Hebræos in more, ac legibus, statutisque positum fuisse, ita ut pauperissimi quique Israelitarum reputandi essent generosissimi, quoniâ oriundi ex Abrahamo, attestante *Rab. Akibab, quem citat Lightfoot in horis hebraicis & Talmudicis revis. à Corpz. p. 282.* Renittitur omninò mirificè rigorosa hæc talio mandato Augustissimi Servatoris nostri, quod suis injunxerat asseclis, ne malo resistant, malo malo rependant, tunicamque auferenti relinquunt. Quæ quidem cum grano salis accipienda; sermo quippe Servatoris erat de vindicta privata, malle se nim. ut alteri tunicam linquamus, quàm si raptorem interficiamus, aut jus nimis proptereâ protrahamus: Vindicat itaque nostræ salutis Autor legem talionis à corruptelis Judæorum, nec refellit, *Conf. J. Adam. Osiand. in not. ad H. G. de J. B. & P. Lib. II. cap. XX. p. 1139. M. D. Wendelini Philosoph. Moral. Lib. I. de recta vita cap. XXX. p. 250. S. 67.*

XV.

XV. Neq; verò hinc Anabaptistarum sententiæ patrocina-
mur, omnem à Salvatore talionem sublatam esse vehementer conten-
dentium, & adeò extendentium Salvatoris mandatum suprà addu-
ctum, ut ne quidem publicæ vindictæ relinquatur locus, nec per-
sonis magistratus, in eminentia constitutis, usus gladii permitta-
tur. Nos enim talionem adeò non sublatam esse defendimus,
ut potiùs eandem à corruptelis traditionum Judaicarum emenda-
tam, atqve vindicatam statu minemus. Stipitis enim est, nec ratio-
ne præditi, nullam injuriam à se, suisqve, propulsare nec velle,
nec audere licitis mediis coram magistratu vindicare. Neqve hoc
ex privata cupiditate vindictæ profiscatur, necesse est; sed ex dile-
ctione commodi publici, ut ita malitiæ ponatur obex, talione tali
constituta. Quid? quòd quilibet sibi sit proximus, malumqve ac-
vim vi repellere debeat, ubi cessant judicia vel momentaneè, ut
quando in extremo periculo judicis copia non est, vel continuè, dùm
iis quis versatur in locis, mari scil. solitudinibusqve, in quibus
nulla est civitas. *Vide Grot. Lib. I. Cap. 3. Thes. 2.* Quòd si verò
quis sibi vim inferre cum vitæ dispendio patiat, vindicem ne-
glectæ tutelæ, omnino licitæ, habebit DEUM, cui, perditæ per ne-
gligentiam vitæ reddenda est ratio. Quibus satis superqve liquet,
nec talionem adeò esse sublatam, quin ista subindè tam à privata,
quàm à publica persona ritè exerceri liceat. Is autem, qui jure suo
legitimo utitur, injuriam non facit. *Consul Gassendus Syntag. Philos.
Epicuri part. 3. c. 26. 27.* Hæc etiam prolixius pertractant Brückn.
*Quest. Illust. Cent. III. Quest. XLIX. p. 332. & quos citavit idem
Gerhard. Tom. 6. LL. CC. Loc. XXII. de Magistratu Politico, §. 259. p.
947. 951. It. Henniges in Observat. in H. G. Lib. II. cap. XX. p. 854 Zigle-
rus in not. ad H. G. p. 91. Job. Adam. Osiander Annotat.
in Lib. H. G. Lib. I. cap. 2. p. 379.*

(0)

Ung. VI 59

ULB Halle

004 186 672

3

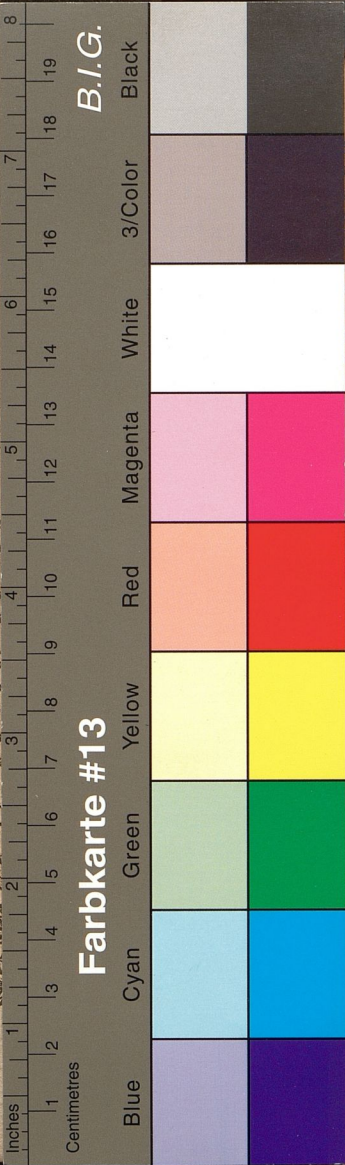
f
561

VD 77

Jun. 2000 RU,

Q. D. B. V.
JUS TALIONIS,
PRÆSIDE
M. HERMANNO WITTE, 283
Riga-Livono,
Publicæ eruditorum disquisitioni
subjiciet
RESPONDENS,
MARTINUS SCHICKERDT,
Bistricio Transylvanus,,
Die XXII. Novembr. Anno M DC XC.
H. L. Q. C.
WITTEMBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

Handwritten notes: *3659* and a signature.

